

ΜΑΡΙΑ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

**Καθηγήτρια
ΠΡΟΕΔΡΟΣ Π.Τ.Ν.**

Τηλ.: 0030 26510 05700/5884, Fax: 0030 26510 05831

Κιν.: 0030 6979158762

E-mail: marisak@uoi.gr,

Website: <http://ecedu.uoi.gr> &

<http://earlychildhoodpedagogy.gr>

Ιωάννινα 20 .12.2016

ΒΕΒΑΙΩΣΗ

Με την παρούσα βεβαιώνεται ότι η εργασία με τίτλο:

«Αποσυναρμολογώντας» τα τηλεοπτικά προϊόντα: Προτάσεις φοιτητών των Παιδαγωγικών Τμημάτων Προσχολικής Εκπαίδευσης και Νηπιαγωγών από τα Πανεπιστήμια Θεσσαλίας και Ιωαννίνων

που συνέγραφε η Επίκουρη Καθηγήτρια κ. **Ν. Τσιτσανούδη – Μαλλίδη**, σε συνεργασία με τις κ.κ. Ε. Καραγιάννη και Α. Σαραμπάκου, έχει εγκριθεί για δημοσίευση στα πρακτικά του 2^{ου} Διεθνούς Συμποσίου Προσχολικής Παιδαγωγικής με τίτλο *Μετασχηματιστική Παιδαγωγική και Μάθηση στην Παιδική Ηλικία*, που διοργάνωσε στις 15-17/05/2015 το Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Πατρών και το Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής του University of Nicosia. Συντονιστής του προσκεκλημένου Συμποσίου «Κριτικός Γραμματισμός – Εκδοχές και Εφαρμογές» ήταν ο Καθηγητής κ. Κώστας Δ. Ντίνας.

Η Πρόεδρος της Επιστημονικής και Οργανωτικής Επιτροπής

του Διεθνούς Συμποσίου

Μαρία Σακελλαρίου

Καθηγήτρια

**«ΑΠΟΣΥΝΑΡΜΟΛΟΓΩΝΤΑΣ» ΤΑ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΑ
ΠΡΟΪΟΝΤΑ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ**

**Νικολέττα Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Επίκ. Καθηγήτρια,
Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών Σχολής Επιστημών Αγωγής,
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, σε συνεργασία με τις φοιτήτριες του Π.Τ.Ν.,
Ε. Καραγιάννη και Α. Σαραμπάκου.**

nitsi@cc.uoi.gr

Περίληψη

Με δεδομένη τη *συνόφηση* των μέσων ενημέρωσης με την καθημερινότητα των παιδιών από πολύ μικρή ηλικία και την ανάγκη για μετάβαση από την παραδοσιακή πρόσληψη των μιντιακών προγραμμάτων σε παραγωγικές επικοινωνιακές δραστηριότητες που αποσκοπούν σε μία δημιουργική μετέπειτα χρήση τους, στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται και συζητούνται ενδεικτικές προτάσεις φοιτητών και φοιτητριών του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και του Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας οι οποίες στοχεύουν:

- α. στην εμπλοκή των παιδιών στη συζήτηση για τον ρόλο των ΜΜΕ και συμμετοχή τους σε ομάδες επεξεργασίας και «αποσυναρμολόγησης» των μιντιακών προϊόντων,
- β. στην έναρξη της συγκρότησης πρώιμων πρακτικών γραμματισμού των ΜΜΕ από την (πρωτο)σχολική ηλικία,
- δ. στη σύνδεση των γνώσεων και δεξιοτήτων με τις πραγματικές καταστάσεις της καθημερινότητας και οικεία γεγονότα, τα οποία μπορούν να λειτουργήσουν ως αυθεντικό υλικό στη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων.

Οι προτάσεις αυτές διαμορφώθηκαν στο πλαίσιο του μαθήματος «Ελληνική Γλώσσα και ΜΜΕ: Εκπαιδευτικές εφαρμογές στο Νηπιαγωγείο» που πρωτοδιδάχθηκε το 2006 στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και σήμερα διδάσκεται στο Π.Τ.Ν. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Μολονότι αναγνωρίζεται ότι οι προτάσεις αυτές μπορούν στο μέλλον να εξελιχθούν και να βελτιωθούν, η στόχευση της εργασίας αφορά στην καταρχήν κινητοποίηση των φοιτητών και μελλοντικών εκπαιδευτικών προς την κατεύθυνση της συγκρότησης μιας ενεργητικής θέσης απέναντι στον ιμπεριαλισμό των ΜΜΕ τα οποία επηρεάζουν την εκπαιδευτική διαδικασία και τις συνήθειες των μαθητών από πολύ μικρή ηλικία. Επιπλέον, επιδιώκεται ο εγκαινιασμός μιας νεότερης συζήτησης για την ενσωμάτωση και ένταξη των (νέων) μέσων στη σχολική πραγματικότητα, τη δημιουργική αξιοποίηση, αμφισβήτηση ακόμη και την υπέρβαση των στεγανών τους από τους έμπυχους συντελεστές του σχολείου. Άλλωστε οι φωνές που συντάσσονται με αυτό που ονομάζεται πλέον *επαναστατική κριτική παιδαγωγική* ως απάντηση στη χειραγώγηση της κριτικής παιδαγωγικής πυκνώνουν, όπως εντείνονται και οι ανησυχίες για τη διαμόρφωση εναλλακτικών προτάσεων από την πλευρά των εκπαιδευτικών οι οποίες θα αμφισβητούν τον πυρήνα εκπαιδευτικών πρακτικών που συντηρούν τις ισχύουσες δομές της

εξουσίας, όπως είναι και τα μίντια.

Λέξεις κλειδιά: μίντια, γλώσσα των μέσων ενημέρωσης, γλωσσικά μαθήματα, συνεργατικές σχέσεις

Abstract

Given the interweaving of the media with the children's daily lives from the very early age and the need for a transition from the traditional recruiting of media programs to productive communicational activities aimed at a creative use thereafter, in the present paper indicative student's proposals are presented and discussed. Students come from Early Childhood Education Department and Department of Preschool Education of Universities of Ioannina and Thessaly. These proposals aim at:

- a. the involvement of children in the discussion of the media roles and student's participation in processing groups that disassemble media products,
- b. the beginning of designing media literacy practices from the first school age,
- c. the connection of knowledge and skills to real life situations and familiar events that can function as authentic language material.

These proposals came within the framework of the course "Greek Language and Media: Educational applications in Kindergarten" which first was taught in 2006 at the University of Thessaly. The lesson is now being taught in the Early Childhood Education Department of University of Ioannina.

Although it is recognized that these proposals could be developed and improved in the future, the targeting of the paper is to mobilize students and tomorrow teachers towards the establishment of an active position against media imperialism which affect educational process and student's habit from the early age.

Moreover, the beginning of a modern discussion about integration of (new) media in school reality, creative development, controversy, even overcoming the barriers by human school factors is being sought. Besides, the voices that express what is now called *revolutionary critical pedagogy* as a response to the critical pedagogy manipulation thicken. At the same time, concerns about alternatives proposals expressed by teachers that challenge the core of the educational practices maintaining existing structures of power, such as the media, are coming up.

Keywords: media, media language, language lessons, cooperative relations

1.Εισαγωγή

Η παιδική και νηπιακή ηλικία δεν βρίσκεται στο απυρόβλητο των ποικίλων ιδεολογικά και διαφημιστικά επιβαρυσμένων μηνυμάτων που μεταδίδονται από τα σύγχρονα τηλεοπτικά μέσα επικοινωνίας. Η προστασία από είδη λόγου και εικόνας που (εξ)υπηρετούν συγκεκριμένες

βλέψεις δεν μπορεί παρά να επικεντρώνεται στην ανάπτυξη διαρκώς ανανεωόμενων εφαρμογών γραμματισμού στη σχολική καθημερινότητα. Η κατάθεση και εφαρμογή προτάσεων για τη μύηση των παιδιών στην κριτική ανάγνωση του λόγου και της εικόνας των ΜΜΕ μπορούν να προετοιμάσουν από νωρίς τους μαθητές για τον μακρύ δρόμο προς την αποκάλυψη των λειτουργιών των ΜΜΕ (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2011).

Ο προβληματισμός σχετικά με τη δύναμη των μέσων να επιβάλλουν στάσεις και συμπεριφορές και η σύνδεση της αγοράς των προϊόντων με την ευρηματικότητα ή και τη δολιότητα των διαφημιστών σε έναν αποκάλυπτα εμπορευματοποιημένο κόσμο παραπέμπουν στην ανάγκη για διαρκή αναζήτηση και διαμόρφωση ευφάνταστων καλών πρακτικών, για τις οποίες όμως προαπαιτείται μια σχετικά καλή γνώση του μέσου από την πλευρά των ίδιων εκπαιδευτικών παράλληλα με τη διαθεσιμότητα για συστηματική ενασχόληση. Η όλη συζήτηση που θα ακολουθήσει μπορεί να ενταχθεί από ιδεολογικής πλευράς στη λεγόμενη κριτική παιδαγωγική, καθώς ουσιαστικά τίθενται ευθέως ή λανθάνουν σημαντικά κατά την κρίση μας ερωτήματα, όπως ποιος επωφελείται από εκπαιδευτικούς μηχανισμούς οι οποίοι (απο)δέχονται το status quo και ποια είναι η σχέση μεταξύ των υπαρχουσών παιδαγωγικών πρακτικών και της εκπαίδευσης ευρύτερα με τη διαδικασία αναπαραγωγής του συστήματος της κυρίαρχης τάξης, έτσι όπως αυτή κατά κανόνα υπηρετείται από τα μίντια. Κοντολογίς, η εργασία κινείται στο πλαίσιο της συγκρότησης *μια παιδαγωγικής της αμφισβήτησης ή και της αντίστασης* εφόσον υιοθετήσουμε τον τίτλο του βιβλίου των McLaren και Farahmandpur (2015) που αναφέρεται σε μοντέλα, παραδείγματα και ερμηνείες για εκπαιδευτικούς και φοιτητές που επιχειρούν να αντισταθούν σε μία αποκάλυπτη επίθεση των επιχειρηματικών συμφερόντων και της επιρροής τους στην εκπαίδευση.

Επιπλέον, όπως υποστηρίζει η Γεωργακοπούλου (2009: 40-48) η *συνύφανση* – με την έννοια της ενασχόλησης – των ΜΜΕ με τη σχολική μέρα μπορεί να συμπεριλαμβάνει *χρήση, αναπαραγωγή, αλλά και συνομιλιακή επεξεργασία*. Ουσιαστικά τίθεται επί τάπητος η πρόκληση της ανάπτυξης δημιουργικών και παραγωγικών επικοινωνιακών δραστηριοτήτων με αφορμή ή και αφετηρία τα μίντια. Ή ίδια αναφέρεται στις *εξιστορήσεις της πλοκής* μιας τηλεοπτικής σειράς, στις *αναπαραστάσεις του λόγου των χαρακτήρων* αλλά και στις *συνκατασκευές αφηγηματικών σεναρίων*. Επιπλέον, προχωρά ένα βήμα ακόμη θέτοντας το ερώτημα κατά πόσον θα μπορούσε να ανοιχτεί η σχολική εκπαίδευση στα νέα Μέσα με την ένταξη των τελευταίων ακόμη και στο κανονικό ωράριο του σχολείου.

Συνεπώς, κρίνεται αναγκαία η ακαδημαϊκή ενασχόληση με ζητήματα που αφορούν την κοινωνιογλωσσολογική μελέτη των μέσων σε σχέση με τη σχολική πραγματικότητα, την ανάπτυξη των κοινωνικών και γλωσσικών ταυτοτήτων των μαθητών και ασφαλώς την ενδυνάμωσή τους στην κατεύθυνση της μετεξέλιξής τους σε ενεργούς διαμορφωτές (*performers*) της επικοινωνίας (Κωνσταντινίδου, 2006). Και αυτό δεν θα μπορούσε παρά να σχετίζεται με δυναμικούς τρόπους διδασκαλίας μέσα στην τάξη και να βρίσκεται σε συνάρτηση με την ενίσχυση των συνεργατικών και προσθετικών σχέσεων (Cummins, 2002). Επιπλέον, αξιοποιείται – και πάντως σε καμία περίπτωση δεν αγνοείται – η προηγούμενη και συνήθως «βαριά» τηλεοπτική εμπειρία την οποία φέρουν τα παιδιά ως «αποσκευή» από το σπίτι στο σχολείο (Tsitsanoudis – Mallidis, 2014).

Μία ουσιαστική πρακτική εγκάρδιωσης του δέκτη και ενθάρρυνσής του ως εν δυνάμει συνδημιουργού της επικοινωνίας, στο πλαίσιο της «ανάδρασης», είναι η ενίσχυση της προβολής των ρόλων που αναλαμβάνουν οι μαθητές στο πλαίσιο μιας σχολικής ή και

εξωσχολικής δραστηριότητας, η ενθάρρυνση της *έναρξης της επικοινωνιακής πρωτοβουλίας* από την πλευρά τους (Πεπολής, 1974) και η συχνότερη ενασχόληση με *αυθεντικό γλωσσικό υλικό* (Μήτσης, 2004: 198, 230) το οποίο μπορούν να φέρνουν στο σχολείο τα παιδιά.

2.Η έννοια της «αποσυναρμολόγησης»

Η παρούσα μετατυπογραφική εποχή και οι εξελισσόμενες ανάγκες που δημιουργεί αποσταθεροποιούν παραδοσιακές αντιλήψεις που αφορούν στους τρόπους της διδασκαλίας μέσα στην τάξη. Αυτό το οποίο σήμερα, ανάμεσα σε άλλα, απαιτείται από τον σύγχρονο εκπαιδευτικό δεν είναι παρά η διαρκής και συστηματική αναθεώρηση παλιών και σταθεροποιημένων θέσεων και αντιλήψεων για την ανάγνωση και τη γραφή (Semali, 2001). Με δεδομένο μάλιστα ότι η τρέχουσα ψηφιακή εποχή μεταβάλλει την ταχύτητα, την αξία και την ευρύτητα της πληροφορίας και της επικοινωνίας, σε σχέση με την εκπαίδευση, προκύπτει το διακύβευμα της αποτελεσματικής διδασκαλίας των γλωσσικών μαθημάτων, με την ενσωμάτωση μιας σειράς νέων μετατυπογραφικών γραμματισμών. Αξιοσημείωτο είναι ότι αρκετά είδη από αυτούς τους γραμματισμούς υπάγονται ή σχετίζονται με τον λεγόμενο *πληροφορικό γραμματισμό (information literacy)*. Άλλωστε τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία επιστάμενη αξιοποίηση των λεγόμενων *ηλεκτρονικών κειμένων (text corpora)* και ανάλυσή τους ως αρχεία αυθεντικού υλικού. Τα σώματα κειμένων έχουν αξιοποιηθεί από τους γλωσσολόγους για την περιγραφή και ανάλυση των γραμματικών, τη μελέτη της κατάκτησης των γλωσσών, τη διαμόρφωση θεωριών περιγραφής γλωσσών, στη συγγραφή λεξικών και γραμματικών (Μιχάλης, 2013: 240-262)

Ο εκμοντερνισμός του σχολείου και ο συντονισμός του με τις νέες, ενίοτε και ριζοσπαστικές, μεθόδους διάχυσης της γνώσης που ευρέως σήμερα χρησιμοποιούνται θεωρείται επιβεβλημένος, στο βαθμό μάλιστα που οι άλλοτε κραταιές δασκαλοκεντρικές και γραφοκεντρικές μέθοδοι ελέγχονται ως απομακρυσμένες από τις παρούσες απαιτήσεις. Η εκμάθηση και η συνοικειώση των μαθητών με ορισμένα από τα πλέον χαρακτηριστικά είδη των μετατυπογραφικών γραμματισμών είναι εφικτό να ξεκινά ακόμη και από πολύ μικρές ηλικίες, καθώς έχει υποστηριχθεί ότι η αποτελεσματικότητα των ποικίλων προγραμμάτων μεγαλώνει όταν η εφαρμογή τους ξεκινά νωρίς. Με άλλα λόγια, τα παιδιά του νηπιαγωγείου ή των πρώτων τάξεων του δημοτικού σχολείου είναι σε θέση, εφόσον εκπαιδεύονται, να αντιμετωπίζουν, λόγου χάρη, ένα μέσο μαζικής επικοινωνίας και τα εκπεμπόμενα μηνύματά του κατά τον τρόπο με τον οποίο περιεργάζονται ένα καινούργιο παιχνίδι: προηγείται το κοίταγμα με προσήλωση, ακολουθεί το άγγιγμα και ο ψηλαφισμός, η *αποσυναρμολόγηση*, η πιθανή κατανόηση της λειτουργίας του και ίσως στο τέλος η απόπειρα επανασυναρμολόγησης. Αν προσπαθούσαμε να «μεταφράσουμε» και να αναγάγουμε μια τέτοιου είδους διαδικασία στο πεδίο των *media*, θα μπορούσαμε να κάνουμε λόγο για τη διαδικασία της αρχικής παρακολούθησης, την αποκωδικοποίηση των μηνυμάτων και τελικά την κριτική «ανάγνωση» τους (Κωνσταντινίδου, 2006).

Από την άλλη πλευρά, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ότι η έννοια του γραμματισμού δεν έχει για όλους την ίδια σημασία. Σε γενικές πάντως γραμμές ορίζεται ως ένα πλέγμα ρητών και υπόρρητων ιδεολογικών θέσεων στη βάση των οποίων

σχεδιάζονται εκπαιδευτικές πολιτικές και οργανώνονται σχολικά προγράμματα. Και τελικά μέσα από αυτά συγκροτείται κάθε φορά ο λόγος του δασκάλου. Επίσης, σύμφωνα με τις εξελίξεις των τελευταίων χρόνων στον τομέα της έρευνας του γραμματισμού, ο γραμματισμός πρέπει να γίνεται νοητός εντός των κοινωνικών και πολιτισμικών συμφραζομένων ως τοποθετημένη κοινωνική πρακτική και όχι ως ένα ουδέτερο πακέτο δεξιοτήτων που είναι αποσυνδεδεμένο από τα συμφραζόμενα (Baynham, 2000).

Τέλος, ως *αναδυόμενο γραμματισμό (emerging literacy)* ορίζουμε το σύνολο των στάσεων, γνώσεων και δεξιοτήτων οι οποίες σχετίζονται με την αποκωδικοποίηση του γραπτού λόγου και την κατανόηση του μηνύματός του, καθώς και την παραγωγή κωδικοποιημένων μηνυμάτων που εκδηλώνεται πριν την είσοδο του παιδιού στο δημοτικό σχολείο (Παπούλια- Τζελέπη, 2001).

3.1. Το προφίλ των σχεδιαστών των προτάσεων

Η παρούσα εργασία δεν στοχεύει στην παροχή ολοκληρωμένων προτάσεων/παρεμβάσεων για την αποσυναρμολόγηση και κριτική κυρίως ανάλυση των προϊόντων των μέσων ενημέρωσης, με έμφαση στη γλώσσα. Κυρίως επιδιώκεται η κινητοποίηση των φοιτητών και των εκπαιδευτικών για μία δημιουργική αναζήτηση και κατάθεση προτάσεων οι οποίες θα προκύπτουν από ένα μεθοδολογικό πλαίσιο σχετικώς οικείο στους φοιτητές, έτσι μάλιστα όπως αυτό οργανώνεται από:

-καθημερινές πρακτικές στο εργαστήριο,

-πρακτικές ασκήσεις των φοιτητών σε Νηπιαγωγεία,

-βιωματικές δράσεις που οργανώνονται και πραγματοποιούνται στους χώρους του Πανεπιστημίου, αλλά και έξω από αυτούς, και

-συμμετοχή των φοιτητών σε μία σειρά σεμιναρίων, ημερίδων και συμποσίων που οργανώνονται στο πλαίσιο του μαθήματός τους.¹

Οι συγκεκριμένοι φοιτητές έχουν ήδη εξοικειωθεί στο πλαίσιο του μαθήματος «Ελληνική Γλώσσα και ΜΜΕ» το οποίο διδάσκεται στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων με μια σειρά από έννοιες όπως *Κριτική Ανάλυση Λόγου* (Fairclough, 2003), *στάση εικονικής ευμένειας* (Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, 2006), *ιδεολογική λειτουργία του δημοσιογραφικού λόγου, εμπορευματική λειτουργία* (Χατζησαββίδης, 2000), αλλά και

¹ Μία από τις χαρακτηριστικές δράσεις ήταν και το Θερινό Πανεπιστήμιο «Γλώσσα, Πολιτισμός και ΜΜΕ» που διοργάνωσαν το καλοκαίρι του 2015 το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και η Ένωση Ευρωπαίων Δημοσιογράφων. Το πρόγραμμα λειτούργησε με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των Γραφείων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην Ελλάδα. Στο επίπεδο των guest lectures του προγράμματος συνέδραμε το Κέντρο Ελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Harvard στην Ελλάδα.

ανάπτυξη συνεργατικών και εξουσιαστικών σχέσεων, ανατροφοδότηση του λόγου του δασκάλου (Cummins ό.π., Χατζησαββίδης, ό.π.) κ.ά. Έχουν εμπλακεί σε σκόπιμο σχεδιασμό και οργάνωση επικοινωνιακών δραστηριοτήτων για παιδιά του Νηπιαγωγείου και τις έχουν παρουσιάσει όχι μόνον στο αμφιθέατρο, αλλά και στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης. Αντιλαμβάνονται ότι οι επικοινωνιακές δραστηριότητες με έμφαση μάλιστα στα γλωσσικά μαθήματα επιτυγχάνουν τον σκοπό τους όταν αναλαμβάνονται από τους μαθητές ως παραγωγική απασχόληση και όχι σαν επιβεβλημένη υποχρέωση.

Επιπλέον, το μάθημα στο οποίο συμμετέχουν συγκαταλέγεται στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα «Ανοιχτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα – Ανάπτυξη ψηφιακών μαθημάτων» στο πλαίσιο των οποίων οι φοιτητές συμμετέχουν σε ανοιχτές παρουσιάσεις οι οποίες και μαγνητοσκοπούνται και ανεβαίνουν στο διαδίκτυο, γεγονός που σηματοδοτεί μία εξωστρέφεια και μία αντίστοιχη ευθύνη για τους συμμετέχοντες.²

3.2 Το επιστημολογικό πλαίσιο

Το επιστημολογικό πλαίσιο στο οποίο εργάζονται οι φοιτητές σε συνεργασία με τη διδάσκουσα στοχεύει στην ικανοποίηση ή τουλάχιστον την προσαρμογή σε συγκεκριμένους στόχους. Αυτό που κυρίως ενδιαφέρει κατά τον σχεδιασμό ή και συγκρότηση των προτάσεων που σχετίζονται με τα τηλεοπτικά κυρίως προϊόντα είναι ο εφοδιασμός των παιδιών με συγκεκριμένες δεξιότητες ανάγνωσης, πρόσληψης και ανάλυσης των μιντιακών προϊόντων. Συγκεκριμένα τα παιδιά:

1.Εισάγονται με εκλαϊκευμένο τρόπο στις στοιχειώδεις λειτουργίες του λόγου, με έμφαση στις *sine qua non* λειτουργίες, όπως είναι η επικοινωνιακή, αλλά και τις δευτερογενείς, όπως η εξουσιαστική. Παράλληλα, διδάσκονται μέσα από τις πορείες γλωσσικής αγωγής τα διάφορα είδη των τεχνητών διαύλων, με σκοπό να κατανοήσουν ότι δεν ευνοούν όλοι τους την άμεση και αμφίδρομη επικοινωνία.

2.Εξοικειώνονται με την περιγραφή, την ερμηνεία και την αξιολόγηση των περιεχομένων από χαρακτηριστικά είδη *κοινωνικού λόγου (discourse)*.

3.Διδάσκονται τη διάκριση της γλώσσας της δημοσιογραφίας, της πολιτικής επικοινωνίας, της διαφήμισης και της εκπαιδευτικής διαδικασίας, με τη συλλογή μικρών κειμένων, τα οποία τα παιδιά καλούνται να διαχωρίσουν και να σχολιάσουν στην αίθουσα.

4.Ενθαρρύνονται για την ανάπτυξη εναλλακτικών μέσων επικοινωνίας, όπως είναι ο σχεδιασμός με τη βοήθεια του δασκάλου μιας ιστοσελίδας για το σχολείο τους, η παρουσίαση μιας εκπομπής σε έναν σταθμό, η δημιουργία μιας ενημερωτικής ταινίας μικρού μήκους με θέμα το περιβάλλον, τα ίδια τα παιδιά και τις επιθυμίες τους κ.ά.

4. Εκπαιδευτικές προτάσεις για τα παιδιά του νηπιαγωγείου

² Τα μαθήματα είναι διαθέσιμα μέσω του συστήματος ασύγχρονης τηλεκπαίδευσης του Ιδρύματος <http://ecourse.uoi.gr> ενώ το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Υπουργείο Παιδείας και μέσω του ΕΣΠΑ.

4.1.Μικροκατηγορίες προτάσεων

Ακολουθούν δέκα προτάσεις που σχεδίασαν και υλοποίησαν φοιτήτριες του Π.Τ.Ν. της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.³ Πρόκειται για προτάσεις:

-εισαγωγικού τύπου,

-άμεσης εμπλοκής του παιδιού σε επικοινωνιακό συμβάν με έμφαση ένα μιντιακό γεγονός,

-με γλωσσικό προσανατολισμό,

-σύνδεσης με τη σχολική ρουτίνα των μαθητών,

-σύνδεσης με την εξωσχολική ζωή των μαθητών,

-ψυχαγωγικού τύπου α. σε με έμφαση στη γλώσσα και β. με έμφαση στην εικόνα ή το μικροθέαμα,

-με γονεϊκή συμμετοχή.

Τους τίτλους των προτάσεων έδωσαν οι ίδιοι φοιτητές, ενώ το συγκεκριμένο απόσπασμα του κειμένου ελάχιστα διαμεσολαβείται, παρεκτός σε ό,τι αφορά στη σχετική κατηγοριοποίηση των ιδεών και του περιεχομένου. Οι μικροκατηγορίες αυτές μένει να εξελιχθούν και να αποτελέσουν αντικείμενο περαιτέρω επεξεργασίας στην πράξη και στο πλαίσιο της εφαρμογής μέσα από εργασίες των φοιτητών ή άλλες πρωτοβουλίες, μπορούν δε να αποτελέσουν μία βάση για ανίχνευση και άλλων καλών πρακτικών σχετικών με τη δημιουργική αξιοποίηση του λεγόμενου *αυθεντικού υλικού* (Μήτσης, ό.π.) που παρέχουν τα ΜΜΕ.

4.2. Οι ιδέες, οι προτάσεις

Η νηπιαγωγός της τάξης σχεδιάζει εκπαιδευτικές δραστηριότητες προσαρμοσμένες στις ικανότητες και τις προτιμήσεις των παιδιών. Οι δραστηριότητες αυτές υλοποιούνται σε διάστημα δύο εβδομάδων⁴ και παρακάτω περιγράφονται σε μορφή εκπαιδευτικού σεναρίου.

4.2.1. Εισαγωγικού τύπου

1^η πρόταση

³ Ορισμένες προτάσεις παρουσιάστηκαν στο αμφιθέατρο στο πλαίσιο του 2^{ου} Διεθνούς Συμποσίου της Προσχολικής Παιδαγωγικής, *Μετασχηματιστική Παιδαγωγική και Μάθηση στην Παιδική Ηλικία*. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, «Κάρολος Παπούλιας» 15-17/5.

⁴ Υιοθετείται η εκτίμηση του χρόνου από πλευράς των προτεινόντων φοιτητών.

Τίτλος: «Μαθαίνουμε για τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή Επικοινωνίας»

Στόχος: Να γίνει μια εισαγωγή στα παιδιά για τα ΜΜΕ με ευχάριστο και όχι ανιαρό τρόπο, ώστε να ακολουθήσουν τα πρώτα βήματα για μία κριτική ανάγνωση.

Μέθοδος: κουκλοθέατρο

Υλικά: δύο κούκλες-χαρακτήρες

Πορεία διδασκαλίας:

Η νηπιαγωγός, χρησιμοποιώντας δύο από τους αγαπημένους ήρωες των παιδιών σε κούκλες-χαρακτήρες, αναπαριστά τον διάλογο των δύο ηρώων για τα ΜΜΕ στη γωνιά του κουκλοθεάτρου. Οι δύο ήρωες στον διάλόγό τους αναφέρουν ότι η τηλεόραση, οι εφημερίδες και τα περιοδικά ονομάζονται Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή Επικοινωνίας και έχουν ως στόχο να ενημερώνουν και να ψυχαγωγούν. Στη συνέχεια, μιλούν για τις διαφημίσεις και το στοιχείο της υπερβολής, και παραθέτουν κάποια παραδείγματα οικείων διαφημίσεων στα παιδιά. Στο τέλος, ο ένας ήρωας απευθυνόμενος στον άλλον αφηγείται μια ιστορία με τα ΜΜΕ, η οποία δεν μάλλον δεν είχε αίσιο τέλος. Η ιστορία είναι η εξής: «Μια φορά κι έναν καιρό, στο σπιτάκι μου το μικρό, ήρθαν άγρια ζωάκια και μου φάγαν τα κηπάκια. Σκέφτηκα λοιπόν κι εγώ το πρόβλημά μου να το πω, να φωνάξω τα κανάλια λύση γρήγορη να βρω. Τα κανάλια τότε ήρθαν, στο Δελτίο αμέσως βγήκαν, έδειξαν το πρόβλημά μου και μου πέσαν τα μαλλιά μου. Είπαν πράγματα τρελά, ψεύτικα κι υπερβολικά! Και το πιο φρικτό ποιο ήταν; Ότι λύση δεν μου βρήκαν. Έτσι, τα άγρια ζωάκια έφαγαν όλα τα φρουτάκια, τα λάχανά μου μού μαδήσαν και κηπάκι δεν μ' αφήσαν. Ο δεύτερος άλλος ήρωας παίρνει τότε τον λόγο και κλείνει τον διάλογο λέγοντας στα παιδιά: «Γι' αυτό παιδάκια μου μην πιστεύετε οτιδήποτε σας λένε. Ούτε να πιστεύετε ό,τι σας δείχνουν. Δεν είναι πάντοτε όλα αληθινά». Ακολουθεί συζήτηση στην τάξη.

4.2.2. Άμεσης εμπλοκής του παιδιού σε επικοινωνιακό συμβάν

2^η πρόταση

Τίτλος: «Μικροί ρεπόρτερ»

Στόχος: Να αναλάβουν τα παιδιά πρωταγωνιστικό ρόλο ως προς την δημιουργία και την παρουσίαση μιας τηλεοπτικής εκπομπής.

Μέθοδος: Παιχνίδι ρόλων

Πορεία διδασκαλίας:

Τα νήπια μαζί με την νηπιαγωγό αποφασίζουν να αναπαραστήσουν μια τηλεοπτική εκπομπή. Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδων των τριών ατόμων. Το ένα παιδί υποδύεται τον κεντρικό παρουσιαστή, το άλλο έναν συμπαραουσιαστή και το τρίτο παιδί, παριστάνει τον καλεσμένο. Τα παιδιά καλούνται να αναπτύξουν έναν διάλογο μεταξύ τους για τη καθημερινότητα στο σχολείο, στην οικογένεια κ.λπ. Ο παρουσιαστής και ο δημοσιογράφος θέτουν ερωτήματα και ο καλεσμένος απαντά.

Ένα τέταρτο παιδί υποδύεται τον εικονολήπτη. Με αυτόν τον τρόπο, δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να διασκεδάσουν, να συζητήσουν, να κατανοήσουν καλύτερα τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν τα ΜΜΕ και να αναπαραστήσουν/ εφαρμόσουν όσα είδαν κατά την επίσκεψή τους σε τηλεοπτική εκπομπή, η οποία έχει προηγηθεί. Παράλληλα, με παιγνιώδη τρόπο, δύνανται να εξοικειωθούν με τη διαδικασία των ερωταπαντήσεων και φυσικά να ανταποκριθούν στις συγκεκριμένες απαιτήσεις μιας *επικοινωνιακής περίπτωσης*. Η αναπαράσταση της «εκπομπής» βιντεοσκοπείται/ μαγνητοφωνείται και στη συνέχεια τα παιδιά ακούνε τη συζήτηση που έγινε μεταξύ τους και τη σχολιάζουν μέσα στη τάξη.

3^η πρόταση

Τίτλος: «Ένας δημοσιογράφος στην τάξη μας!»

Στόχος: Να γνωρίσουν τα παιδιά με τον διαμεσολαβητή της ενημέρωσης και να διατυπώσουν σχετικές ερωτήσεις.

Μέθοδος: Συζήτηση

Πορεία διδασκαλίας:

Η νηπιαγωγός, ύστερα από τις συζητήσεις της με τα νήπια για τα ΜΜΕ, θεωρεί ωφέλιμο να μιλήσει μαζί τους για το επάγγελμα του δημοσιογράφου. Αρχικά, ρωτά τα παιδιά αν γνωρίζουν τι σημαίνει δημοσιογράφος και ποιο ακριβώς είναι το επάγγελμά του, πιστεύουν πως όσα λέει ένας δημοσιογράφος είναι πάντα αληθή κ.λπ. Καταγράφει τις απαντήσεις των παιδιών σε ένα χαρτί και τις ερωτήσεις που προκύπτουν από τη συγκεκριμένη συζήτηση. Ακολούθως, τους ανακοινώνει πως την επόμενη ημέρα θα έρθει στην τάξη ένας δημοσιογράφος της περιοχής για να απαντήσει στα ερωτήματά τους και τα παροτρύνει να του διατυπώσουν τις απορίες τους σχετικά με το συγκεκριμένο επάγγελμα.

4^η πρόταση

Τίτλος: «Θεατές πίσω από το πλατό!»

Στόχος: Να κατανοήσουν τα παιδιά ή και να υποψιαστούν ότι μια εκπομπή ή ένα τηλεοπτικό πρόγραμμα είναι δυνατόν να επηρεάζεται από μια σειρά παραγόντων, οι οποίοι διαμορφώνουν το τελικό προϊόν.

Μέθοδος: Εκπαιδευτική επίσκεψη

Πορεία διδασκαλίας:

Η νηπιαγωγός εξηγεί στα παιδιά ότι οι εντυπώσεις που προκαλεί μια αλληλουχία εικόνων ή μια σειρά πλάνων μπορεί να εξαρτώνται από τη γωνία λήψης ή το «μοντάζ» που πιθανόν έχει προηγηθεί. Στη συνέχεια, αφού πάρει την άδεια από τους γονείς των παιδιών, οργανώνει μια εκπαιδευτική επίσκεψη σε ένα τηλεοπτικό κανάλι της πόλης. Καθ' όλη τη διάρκεια ενός τηλεοπτικού προγράμματος ή μιας εκπομπής, η

τάξη στο παρασκήνιο παρακολουθεί την οργάνωση-σχεδιασμό. Με αυτόν τον τρόπο, τα νήπια μπορούν να δουν πως πολλά από τα όσα εκτυλίσσονται σε μία εκπομπή δεν είναι απαραίτητα «αυθόρμητο», αλλά προσχεδιασμένα. Μπορούν να παρατηρήσουν το ακουστικό που φορούν οι παρουσιαστές, τις συνομιλίες των διαλειμμάτων, τους τυπικούς χαιρετισμούς «στον αέρα», τις παρατηρήσεις του αρχισυντάκτη, τις παρεμβάσεις του στο αυτί των παρουσιαστών κ.λπ.

4.2.3. Με γλωσσικό προσανατολισμό

5^η πρόταση

Τίτλος: «Εξετάζοντας τα άρθρα»

Στόχος: Να καλλιεργηθεί η κριτική ματιά των παιδιών σε θέματα όπως η αξιοπιστία του κειμένου, το κύρος του γράφοντα, το στοιχείο του αδέσμευτου της εφημερίδας κ.ά.

Μέθοδος: Συζήτηση, παρατήρηση

Πορεία διδασκαλίας:

Η νηπιαγωγός ή και τα ίδια τα παιδιά μετά από παρότρυνση, φέρνουν στο νηπιαγωγείο δύο σελίδες από δύο διαφορετικές εφημερίδες. Στις σελίδες αυτές περιγράφονται οι δηλώσεις ενός πολιτικού της χώρας μας για το ίδιο θέμα (λ.χ. για την παιδεία). Τα σχόλια είναι τελείως διαφορετικά μεταξύ τους. Η νηπιαγωγός χωρίζει τα παιδιά σε δύο ομάδες, διαβάζει στην καθεμιά το κάθε άρθρο και αναφέρεται στις διαφορές. Ακολουθεί συζήτηση για τις διαφορετικές παρουσιάσεις του ίδιου γεγονότος, τους λόγους για τους οποίους μπορεί να συμβαίνει αυτό, ανάλογα με τα συμφέροντα και τις σκοπιμότητες, τη στόχευση και την ιδεολογία των ανθρώπων που σχεδιάζουν και συντάσσουν τα δημοσιογραφικά κείμενα. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά εξοικειώνονται με την περιγραφή, την ερμηνεία και την αξιολόγηση των περιεχομένων.

4.2.4.Σύνδεσης με τη σχολική ρουτίνα των μαθητών

6^η πρόταση

Τίτλος: «Το κολάζ των ΜΜΕ»

Στόχος: Να εμβαθύνουν σε έννοιες των ΜΜΕ, να κατανοήσουν τους διαφορετικούς ρόλους που μπορεί να αναλαμβάνει ένα μέσο ενημέρωσης.

Μέθοδος: Συζήτηση, κατασκευή

Πορεία διδασκαλίας:

Η νηπιαγωγός κάθεται με τα παιδιά στην *παρεούλα* και κάνει μαζί τους μια συζήτηση για τον ρόλο και τις σκοπιμότητες που μερικές φορές υπηρετούν τα μίντια. Με απλά λόγια αναφέρεται στις έννοιες της ενημέρωσης, της ψυχαγωγίας και της

παραπληροφόρησης. Στη συνέχεια, η νηπιαγωγός μοιράζει στα παιδιά τρεις καρτέλες. Η μια απεικονίζει έναν άνθρωπο να διαβάζει μια εικόνα με λόγια σε έναν άλλο άνθρωπο, η άλλη απεικονίζει τον ίδιο άνθρωπο να έχει μπροστά του μια εικόνα αλλά να τη μεταφέρει διαφορετικά στον απέναντί του και μια τρίτη καρτέλα απεικονίζει δύο ανθρώπους να συζητούν και να γελούν μαζί. Η κάθε καρτέλα αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις τρεις έννοιες που έμαθαν τα παιδιά. Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες των τριών-τεσσάρων. Η κάθε ομάδα παίρνει μια καρτέλα. Την παρατηρεί και εξηγεί σε όλη την υπόλοιπη τάξη σε ποια λέξη αναφέρεται. Το ίδιο κάνουν και οι τρεις ομάδες. Στο τέλος, κολλάνε τις καρτέλες σε ένα λευκό χαρτόνι και δίπλα από την κάθε εικόνα γράφονται οι λέξεις *ενημέρωση*, *παραπληροφόρηση* και *ψυχαγωγία*, σύμφωνα με τις επιλογές των παιδιών. Το κολάζ των ΜΜΕ αναρτάται στον πίνακα της τάξης.

4.2.4.Σύνδεσης με την εξωσχολική ζωή των μαθητών

7^η πρόταση

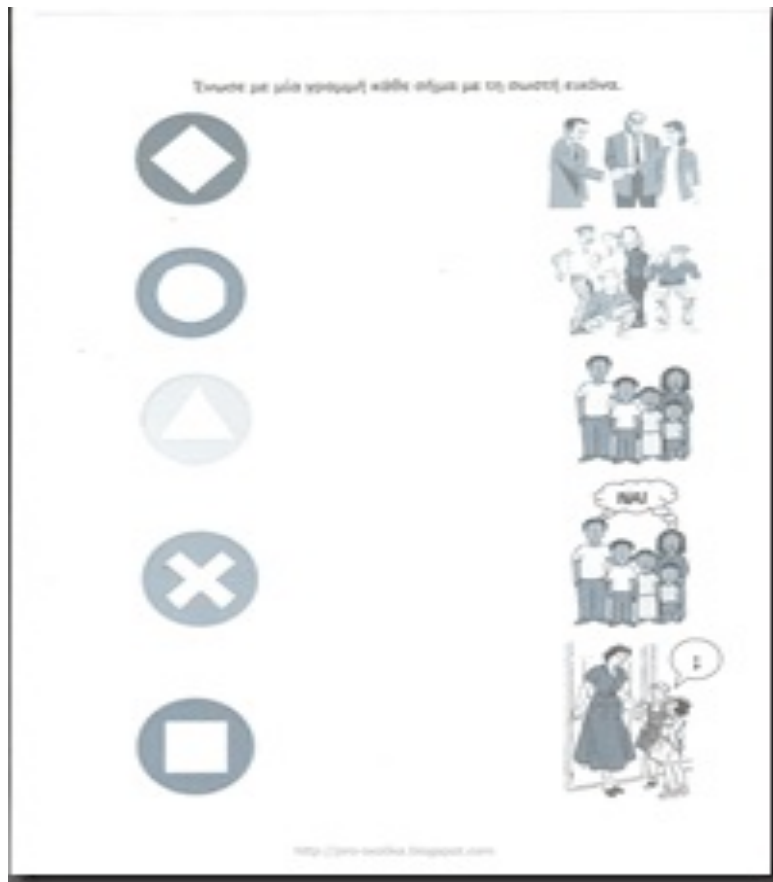
Τίτλος: «Σήματα καταλληλότητας»

Στόχος: Να είναι τα παιδιά σε θέση να αναγνωρίζουν τη σημασία των σημάτων της τηλεόρασης και κατά συνέπεια, αν επιτρέπεται να παρακολουθήσουν ένα τηλεοπτικό πρόγραμμα ή όχι.

Μέθοδος: Συζήτηση.

Πορεία διδασκαλίας:

Η εκπαιδευτικός αρχικά κάνει μια συζήτηση με τα παιδιά με στόχο να τους εξηγήσει ότι δεν θα πρέπει να παρακολουθούν αδιάκριτα όλα τα τηλεοπτικά προγράμματα, διότι πολλά από αυτά χαρακτηρίζονται από τη βία κ.λπ. Η συζήτηση δίνει το έναυσμα στην νηπιαγωγό να δείξει και να εξηγήσει τα σήματα καταλληλότητας στα παιδιά, με την παρότρυνση να παίξουν με αυτά (λ.χ. φύλλα εργασίας, κολάζ και παιχνίδι ρόλων/αναπαράστασης, όπου το κάθε παιδί αναπαριστά ένα σημάκι καταλληλότητας).

Φύλο εργασίας: Ένωσε με μια γραμμή κάθε σήμα με τη σωστή εικόνα.

4.2.5. Ψυχαγωγικού τύπου

α. με έμφαση στη γλώσσα

8^η πρόταση

Τίτλος: «Το ψυχαγωγικό μας παραμύθι»

Στόχος: Να συνθέσουν τα παιδιά το δικό τους παραμύθι για τα ΜΜΕ, να ψυχαγωγηθούν και να αρχίσουν να σκέπτονται ότι υπάρχουν κάποιοι λόγοι για οτιδήποτε προβάλλεται στην τηλεόραση για παράδειγμα μέσα από συγκεκριμένες αλληλουχίες εικόνων.

Μέθοδος: Συζήτηση, διάλογος, κατασκευή.

Πορεία διδασκαλίας:

Η νηπιαγωγός συγκεντρώνει τα παιδιά στη γωνιά της ενημέρωσης και τους προτείνει να δημιουργήσουν όλοι μαζί ένα παραμύθι για τα ΜΜΕ. Τα παιδιά καλούνται να ζωγραφίσουν σε λευκές κόλλες Α4 τις διάφορες φάσεις του παραμυθιού. Μέσω διαλόγου και συνεργασίας, τα παιδιά συζητούν και αποφασίζουν

την ιστορία του παραμυθιού και αναλαμβάνουν να ζωγραφίσει το κάθε παιδί ένα στάδιο της ιστορίας (αρχή, μέση, τέλος). Στο τέλος, κάθονται όλοι και κολλούν τις εικόνες σε ένα μικρό κενό βιβλίο που έχει φτιάξει η δασκάλα. Πάνω από τις εικόνες, υπαγορεύουν στην εκπαιδευτικό τα στάδια της ιστορίας και με αυτόν τον τρόπο δημιουργούν το δικό τους παραμύθι για τα μίντια, το οποίο τοποθετούν στη βιβλιοθήκη της τάξης τους, αφού του δώσουν τίτλο και το διακοσμήσουν όπως εκείνα επιθυμούν.

β. με έμφαση στην εικόνα ή το μικροθέαμα

9^η πρόταση:

Τίτλος: «Όχι πολλή τηλεόραση!»

Στόχος: Να ψυχαγωγηθούν τα παιδιά και να εισαχθούν με ομαλό τρόπο στη μαθησιακή ενότητα που αναλύουμε.

Μέθοδος: κουκλοθέατρο

Υλικά: Κούκλες-χαρακτήρες

Περιγραφή δραστηριότητας:

Κ.: Καλημέρα όλη μέρα, ήρθαμε όλοι εδώ πέρα,
να περάσουμε ωραία, σαν ανοίξει η αυλαία.

Ανοίγει η αυλαία και εμφανίζεται η Κουδουνέλα.

Καλημέρα παιδιά, τι κάνετε; Μήπως είδατε το Φιογκάκη;

Δεν ξέρω πού είναι! Κοντοστέκεται και δεν μιλάει.

Νομίζω ότι ακούω κάποιον να κλαίει...Σσςς... Μη μιλάτε!

Ακούγεται ένα κλάμα από μέσα από τη σκηνή.

Είναι ο Φιογκάκης. Μα γιατί κλαίει; Φιογκάκη, Φιογκάκη, έλα εδώ!

Φ.: Τι θέλεις Κουδουνέλα; Άσε με που είμαι στενοχωρημένος

Κ.: «Μα γιατί είσαι στενοχωρημένος; Δε θα μου πεις; Φίλοι σου είμαστε κι εγώ και τα παιδιά.

Φ.: Αχ! Με βλέπουν τα παιδιά που κλαίω! Συγχωρέστε με!

Κ.: Έλα τώρα, μη μας κρατάς σε αγωνία. Πες μας τι έχεις

Φ.: Η μαμά μου, μου έκλεισε την τηλεόραση και μου είπε, ότι δεν θα ξαναδώ! Κλαίει δυνατότερα.

Κ.: Αυτό ήταν; Και ανησύχησα!

Φ. Γιατί λίγο σου φαίνεται; Εμένα μου αρέσει πολύ να βλέπω τηλεόραση!

Κ.: Και σε ποιον δεν αρέσει; Μα κάνουμε λάθος, γιατί βλέπουμε πολύ. Κι εμένα η μαμά μου, μου λέει να μη βλέπω πολύ, αλλά δεν έβαλα τα κλάματα.

Φ.: Εμένα, δε μου είπε να μη βλέπω πολύ, αλλά ότι δε θα βλέπω καθόλου.

Κ.: Μάλλον για να στα είπε αυτά, θα ήσουν συνέχεια κολλημένος στην τηλεόραση.

Φ.: Εγώ φταίω; Μου αρέσουν πολλές παιδικές εκπομπές.

Κ.: Μόνο παιδικές εκπομπές;

Φ.: Και εκπομπές για μεγάλους... και...

Κ.: ...και;...

Φ.: ... και εκπομπές μαγειρικής και τηλεπαιχνίδια και ταινίες... Όλα. Μου αρέσουν όλα! Και θέλω να τα βλέπω όλα! Τηλεόραση μ' αρέσει να κοιτάζω εγώ πολύ. Δεν αφήνω να μη βλέπω, εκπομπή για εκπομπή. Παιδικά, πολεμικά, σόου και αθλητικά. Θέλω να' μαι όλη την ώρα κολλημένος στην Τ.Υ.! Τραγουδάει.

Κ.: Και μετά απορείς, που η μαμά σου δεν σε αφήνει να δεις τηλεόραση. Αν σε αφήσει, εσύ όλη μέρα θα βλέπεις και δεν θα κάνεις τίποτε άλλο. Ούτε παιχνίδι, ούτε φίλους, ούτε σχολείο... Τι νομίζεις, ότι είναι η τηλεόραση; Ένα χαζοκούτι!⁵

4.2.6. Με γονεϊκή συμμετοχή

10^η πρόταση

Τίτλος: «Συνάντηση και συζήτηση με τους γονείς για ΜΜΕ»

Στόχος: Να ευαισθητοποιηθούν οι γονείς για τις επιδράσεις που έχουν τα ΜΜΕ στη ζωή των παιδιών.

Μέθοδος: Συζήτηση.

Πορεία διδασκαλίας:

Η εκπαιδευτικός σχεδιάζει μια απογευματινή συνάντηση με τους γονείς των νηπίων με σκοπό να συζητήσουν για τα ΜΜΕ, τις λειτουργίες τους, τα οφέλη τους αλλά και τους κινδύνους που κρύβουν. Η πρωτοβουλία περιλαμβάνει και ανοιχτό διάλογο. Καλούνται τα τοπικά ΜΜΕ να καλύψουν την εκδήλωση. Επιλέγεται ένας χορηγός επικοινωνίας. Εκτυπώνεται αφίσα και αναρτάται σε κεντρικά σημεία της περιοχής, με προσοχή για την αποφυγή της αφισορύπανσης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η έντονη επιβάρυνση των λόγων της δημόσιας σφαίρας και ειδικότερα του λόγων των ΜΜΕ σε ιδεολογικό και εμπορευματικό επίπεδο, σε συνδυασμό με τη δυνατότητα του επηρεασμού και της χειραγώγησης της μάζας των παραληπτών,

⁵ Λόγω μεγάλης έκτασης του κειμένου, παρουσιάζεται μόνον ένα απόσπασμα. Το πλήρες κείμενο το έχουν στη διάθεσή τους οι συγγραφείς του άρθρου.

επιβάλλει μία διαρκή δημόσια συζήτηση και αναζήτηση για το θέμα αυτό. Η ενδυνάμωση της εξουσίας και επιρροής των ηλεκτρονικών ΜΜΕ ως συνέπεια της «απελευθερωτικής» ιδιωτικοποίησής τους τα κατέστησε κέντρα ιδιωτικής εξουσίας. Η δυναμική της άμεσης σχέσης των ιδιωτικών μέσων με την κοινωνία παρεμβάλλεται στη σχέση της πολιτικής εξουσίας με τον λαό και την κοινωνία και τελικά την αποδυναμώνει. Πυρήνας του προβληματισμού της εργασίας αυτής που εκπονήθηκε μαζί με τους φοιτητές μας ήταν η αποκάλυψη της εξουσιαστικής λειτουργίας των ΜΜΕ με όργανό τη γλώσσα και στόχο την κατασκευή της συναίνεσης.

Η συνειδητοποίηση της διαρκούς ανάγκης για εμφάθυνση του γραμματισμού των μέσων μαζικής επικοινωνίας δεν είναι παρά ένα πρώτο και απαραίτητο βήμα και μπορεί να συσχετιστεί με την καλλιέργεια της επικοινωνιακής προσέγγισης μέσα στη σχολική τάξη. Άλλωστε δημοσιογράφοι και εκπαιδευτικοί έχουν αμφότεροι την κρίσιμη ευθύνη της διαχείρισης της εξουσιαστικής λειτουργίας του λόγου τους. Ο λόγος με χαρακτηριστικά καταναγκασμού συχνά επιβάλλει στον αποδέκτη τη σιωπή και είναι αξιολογικός χωρίς να επιτρέπει την ανατροφοδότηση που θα σηματοδοτούσε και την απελευθέρωση από τα στεγανά της τάξης ή της μιντιακής ιεραρχίας, αντίστοιχα.

Σε σχέση με το παιδί και την παιδική ηλικία που μας ενδιαφέρει, η στόχευση θα μπορούσε να αφορά δύο τουλάχιστον επίπεδα, από τη μια τον έλεγχο και μετριασμό της εξουσίας των ΜΜΕ, μέσα από τη διαμόρφωση ενεργών επιτελεστών της επικοινωνίας από τα νηπιακά ήδη χρόνια, και από την άλλη, τη δημιουργική ένταξη των μέσων επικοινωνίας, ή μερίδας αυτών, στη σχολική καθημερινότητα, με την άντληση αυθεντικού υλικού και την υιοθέτηση καλών επικοινωνιακών πρακτικών στην τάξη.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι με καταγιριστικές ταχύτητες αναδυόμενες τεχνολογίες εντείνουν την ανάγκη καλλιέργειας και νέων μετατυπογραφικών γραμματισμών, η ανάδειξη των δυνατοτήτων της ένταξης του μηντιακού γραμματισμού στην καθημερινή προσχολική και πρωτοσχολική διαδικασία καθίσταται τουλάχιστον επιτακτική. Κι όσο κι αν κανείς επιμείνει στην ύπαρξη ενός, έστω και ισχνού, παιδευτικού ρόλου των ΜΜΕ, παράλληλου με τον ρόλο του εκπαιδευτικού συστήματος, η λειτουργία των επικρατέστερων φορέων της ηλεκτρονικής επικοινωνίας ως επιχειρήσεων σε συνθήκες ελεύθερης αγοράς ανάγει ως προέχον κριτήριο των παραγωγών τους το επιχειρηματικό κέρδος. Κι αυτό καθιστά την ευθύνη των παιδαγωγών και των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των παιδιών ακόμη μεγαλύτερη.

Η μετατυπογραφική εποχή και οι ανάγκες της έχουν αποσταθεροποιήσει πολλές από τις παλαιές και παγιωμένες αντιλήψεις, γεγονός που απαιτεί από τον σύγχρονο εκπαιδευτικό όχι μία γενική και απροσδιόριστη αναθεώρηση, αλλά καλά σχεδιασμένες και εμπνευσμένες πρακτικές που θα καθιστούν το αγαθό της μάθησης γοητευτικό και συναρπαστικό. Η αναζήτηση νέων στρατηγικών μάθησης, η συνέχιση και ο εμπλουτισμός των ήδη υπάρχουσών συστηματικών και επιστημονικά

τεκμηριωμένων διδακτικών προσεγγίσεων, με έμφαση στη γλώσσα, ευνοεί τη διερεύνηση του ρόλου και της σημασίας μιας επικοινωνιακής εκπαίδευσης που θα μπορούσε να ικανοποιεί ακόμη και το αίτημα μιας προσχολικής παιδαγωγικής της τηλεόρασης και των ΜΜΕ.

Εξάλλου, επανειλημμένα ομολογείται ότι η γλώσσα των νηπίων και των παιδιών του δημοτικού σχολείου επηρεάζεται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Από την άποψη αυτή η γλώσσα των ΜΜΕ εμφανίζει για τους ειδικούς ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον, τόσο για τη γενικότερη γλωσσική και κατ' επέκταση ιδεολογική επίδραση που ασκεί όσο και για την παιδευτική του αξία και τον βαθμό της συμβολής του στον τομέα της γλωσσικής καλλιέργειας και κοινωνικοποίησης των νέων.

Επομένως, η υποστήριξη με θέρμη της έννοιας και της εφαρμογής της επικοινωνιακής εκπαίδευσης στο ελληνικό σχολείο με στόχο την καλλιέργεια της κριτικής ανάγνωσης της πολυτροπικής γλώσσας των ΜΜΕ και την ευρύτερη ενσωμάτωση του πολυμεσικού γραμματισμού στη γλωσσική διδασκαλία (Νάκας, 2011), έρχεται ως μια φυσική απόρροια να απασχολήσει σε ερευνητικό και επιστημονικό επίπεδο. Η εξέταση του συσχετισμού του γραμματισμού των ΜΜΕ με τη γλωσσική διδασκαλία μπορεί να γίνει στη βάση των αρχών της επικοινωνιακής χρήσης της γλώσσας, της σκόπιμης χρήσης του γλωσσικού κώδικα και της πρόκλησης του ενδιαφέροντος του μαθητή μέσω του λεγόμενου αυθεντικού υλικού που αντλείται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, αλλά φιλτράρεται και «αναδομείται» στην τάξη. Τα κείμενα των ΜΜΕ επιλέγονται, παρουσιάζονται, αποσυναρμολογούνται και συναρμολογούνται με τη συμμετοχή των παιδιών που καλούνται να μαθαίνουν να αποκωδικοποιούν ερμητικά κλειστούς κώδικες και να κωδικοποιούν νέα δικά τους μηνύματα – απάντηση στον πληθωρισμό των λόγων της συχνά επιβαρυσμένης δημόσιας σφαίρας. Κι αυτή τη διαδικασία δεν μπορεί παρά να ξεκινά από την παιδική ηλικία. Σε αυτή άλλωστε την ηλικία επενδύει πολλά και η διαφημιστική ευρηματικότητα ή και δολιότητα.

Η κατάθεση των προτάσεων είναι ασφαλώς επιβεβλημένη. Η εστίαση αφορά στις διάφορες μορφές επικοινωνιακών δραστηριοτήτων που αναλαμβάνονται στο πλαίσιο των γλωσσικών μαθημάτων. Πρόκειται για δραστηριότητες τις οποίες ο διδάσκων μπορεί να συντονίσει και να οργανώσει αποτελεσματικότερα μέσα στην τάξη εφόσον και ο ίδιος διαθέτει επαρκείς γνώσεις ακόμη και για τις αθέατες όψεις των ΜΜΕ και ασφαλώς είναι εξοικειωμένος με τις βασικές αρχές του γραμματισμού τους. Αυτή βέβαια η εξοικείωση προϋποθέτει έναν διαρκή αγώνα, συστηματική παρακολούθηση των τεχνολογικών εξελίξεων και φυσικά ψυχική διαθεσιμότητα και βούληση για εμπλουτισμό της μαθησιακής διαδικασίας πέρα από τα στοιχειώδη και τα προβλεπόμενα.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Baynham, M. (2002), *Πρακτικές γραμματισμού*, μτφρ. Μ. Αραποπούλου, Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Γεωργακοπούλου, Α. (2009). «Εθνογραφική Κοινωνιογλωσσολογία και (Νέα) Μίντια: Προβληματισμοί από τη μελέτη ενός αγγλικού σχολείου». *Ζητήματα Επικοινωνίας*. Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Εφαρμοσμένης Επικοινωνίας, Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ, ΕΚΠΑ, τ. 9, 40-48.
- Cummins, J. (2002). *Ταντότητες υπό διαπραγμάτευση*, μτφρ. Σ. Αργύρη. Αθήνα: Gutenberg.
- Ιορδανίδου, Α. & Φτερνιάτη, Α. (2000), *Επικοινωνιακές διδακτικές προτάσεις για το γλωσσικό μάθημα στο Δημοτικό Σχολείο*, Αθήνα, Πατάκης.
- Κούρτη, Ε. (2004), «Εκπαίδευση και τηλεόραση». Στο Λεβεντάκος, Δ. (επιμ.), *Τηλεόραση και Ελληνική Κοινωνία*, Αθήνα, Εικόν, 113-133.
- Κωνσταντινίδου, Χ. (2006), «Το ζήτημα της αγωγής στα ΜΜΕ σε ιστορική προοπτική. Από τον παθητικό αποδέκτη στον ενεργό επιτελεστή ». *Ζητήματα Επικοινωνίας*. Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Εφαρμοσμένης Επικοινωνίας, Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ, ΕΚΠΑ, τ. 4, 18-40.
- Mc Laren P. & Farahmandpur, R. (2015). *Για μια παιδαγωγική της αντίστασης*. Επιμ. Κ. Σκορδούλης. Αθήνα: Τόπος.
- Μήτσης, Ν. (2004), *Η διδασκαλία της γλώσσας υπό το πρίσμα της επικοινωνιακής προσέγγισης*, Αθήνα, Gutenberg.
- Μιχάλης, Αθ. (2013). «Αξιοποίηση των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων στη διδασκαλία της γραμματικής: Μεθοδολογικές αρχές και πρακτική εφαρμογή». Στο Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Ν. (2006). *Η λαϊκή γλώσσα των ειδήσεων*. Αθήνα: Εμπειρία Εκδοτική.
- Νάκας, Αθ. (2011). Πρόλογος στο Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Ν. *Η γλώσσα των ΜΜΕ στο σχολείο*. Αθήνα: Λιβάνης, 4-8.
- Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Ν. (2011). *Η γλώσσα των ΜΜΕ στο σχολείο*. Αθήνα: Λιβάνης.
- Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Ν. (επιμ.) (2013). *Γλώσσα και Σύγχρονη (Πρωτο)σχολική Εκπαίδευση. Επίκαιρες προκλήσεις και προοπτικές*. Αθήνα: Gutenberg.
- Παπούλια-Τζελέπη, Π. (2001), *Ανάδυση του γραμματισμού*, Αθήνα, Καστανιώτης.
- Πεπονής, Αν. (1974). *Η Μεγάλη Επικοινωνία*. Αθήνα: Ίκαρος.
- Τσιτσανούδη – Μαλλίδη, Ν. (2011), *Η γλώσσα των ΜΜΕ στο σχολείο – Μια γλωσσολογική προσέγγιση για την προσχολική ηλικία*, Αθήνα, Λιβάνης.
- Χατζησαββίδης, Σ. (2000). *Ελληνική Γλώσσα και Δημοσιογραφικός Λόγος*. Αθήνα: Gutenberg.

Ξενόγλωσση

- Buckingham, D. (2003), *Media Education. Literacy, Learning and Contemporary Culture*, Cambridge, Polity.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse*. London and New York: Routledge.
- Semali, L. (2001), “Defining new literacies in curricular practice”. Στο *Reading Online*, 5, 4, www.readingonline.org.
- Tsitsanoudis-Mallidis, N. (2010), “Resurgent literacy and mass media in Greece”. Στο *International Journal of Instructional Media*, University of Connecticut, U.S.A., 37#3, 281-290.
- Tsitsanoudis – Mallidis, N. (2014). Educational/Class material for Comparative Cultural Studies 2014 – Harvard Summer School, SAKAI (electronic resource maintained by the Harvard Center for Hellenic Studies, CHS).

<http://sakai.chs.harvard.edu/access/content/group/31ac81cd-1416-4f01-9e96-e0cd9b00e2b7/Courses/Guest%20Lecture%20-%20prof.%20Tsitsanoudis%20-%20Mallidis%20-%20Language%20representations%20of%20greek%20financial%20crisis%20in%20media%20and%20internet%20texts/%CE%A4ITLE%20AND%20ABSTRACT%20OF%20THE%20LECTURE.pdf> και <http://www.comparative-cultures-seminar.org/faculty/>.